

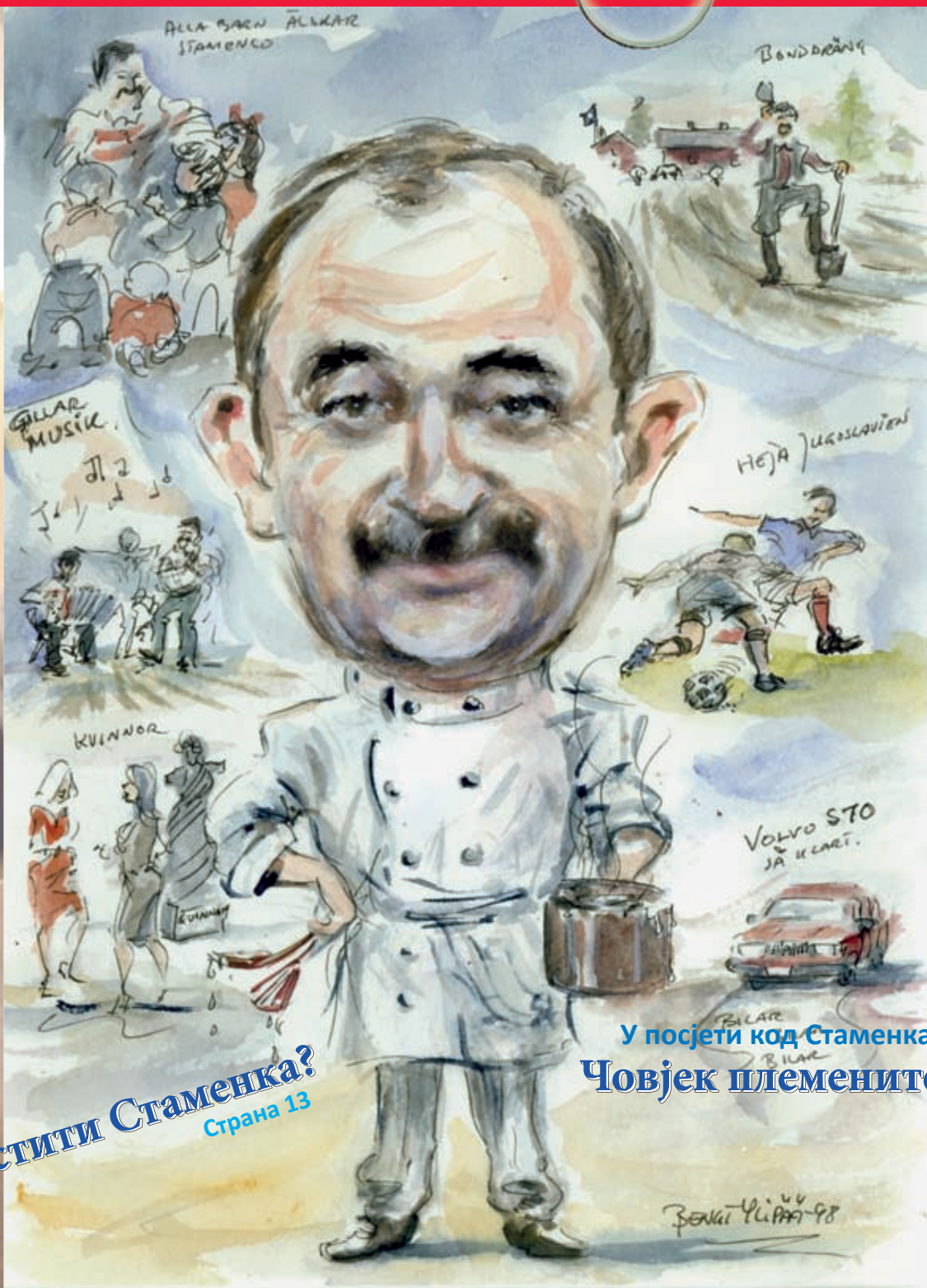

Наша кућа

Сви ми, који смо свили породично гнездо у Шведској, далеко смо од родне куће. Али, што смо од ње даље чини нам се да је виша и лепша. Ретко јој долазимо, једном годишње. Више смо тамо у мислима, него одиста. Пожелимо да и овде имамо део завичаја, на дохват руке. И погледа. Та жеља изнедрила је слику (лево) старе и нове куће Стаменка Кандића. Село Криваја, општина Блаце. Потписао је сликар, Нишлија Роберт Шмалцел године 2012. Данас је на почасном месту међу десетине уметничких дела која украшавају Стаменков ресторан, нашу кућу у Стокхолму. Родна кућа никад није сама. Нова кућа гради се у близини старе куће. Овде се у новој кући или удобном стану замишља стара кућа. Она завичајна, потлеушица. Поред ње и нова кућа. Стара и нова кућа су повезане. Постоје ствари које једнако, напореда, живе у старој и у новој кући. У новој кући мирис старе куће узбуђу, "види се и оно што је давно ишчилило, стари климави кревет на којем нас је мајка ушушавала. Ту је и клупа поред кревета, којом је наша брижна мајка Живана деци својој, у неимаштини, продуживала кревет, са сетом каже Стаменко гледајући слику". У далеком свету стара кућа се често сања. Стално је с нама, у мислима, између Тамо и Овамо.

ДИЈАСПОРА

ЧАСОПИС ЗА КУЛТУРУ • ГОДИНА XVII • БРОЈ **100** • 2014 • ЦЕНА 20 КРУНА

Како частити Стаменка?
Страна 13

У посети код Стаменка Кандића
Човјек племените душе

Страна 14

Андрићград, град у граду Вишеграду

На Видовдан, 28. јуна Андрићград је био домаћин централне прославе Видовдана у свеколиком српству. Тог дана, предајом на употребу овог јединственог града, подсјетило се на стогодишњицу почетка Великог рата и Сарајевског атентата Младе Босне односно Гаврила Принципа. У оквиру видовданских свечаности патријарх српски Иринеј, служио је Свету архијерејску литургију у новоподигнутом храму у Андрићграду који је посвећен Светом цару Лазару и косовским мученицима. Истовремено његова светост освјештао је овај храм.

У Андрићграду, који је подизан у протекле три године средствима Српке, Србије, општине Вишеград и чувеног режисера Емира Кустурице, већинског власника овог јединственог града, на зиду зграде мјесног биоскопа "Dolly Bell" откривен је мозаик-мурал са ликовима Гаврила Принципа и осам других чланова "Младе Босне", рад маистра сликарства Бисеније Терешченко из Београда.

Андрићград је отворен за посјетиоце сваким даном од 8 до 22 часа, а посје-

тиоцима су на располагању градска кафана "Тоја", пивница „Код Швејка“, пицерија, пекара, ћевабџиџица „Касаба“, те слатичарна, а у завршној фази је и градња хотела. Ту су и грађевине Андрићевог института, монументални споменици Иви Андрићу и Петру Другом Петровићу Његошу, Библиотека „Или или“ са читаоницом...

У протекле три године тим гради-теља је по инструкцијама Емира Кус-

турице успио да заврши централни дио Андрићграда са главном и споредним улицама, те четири трга. Ту је и зграда будућег Универзитета лијепих умјетности и хотели за смјештај студената, а у завршној фази је и уређење велике зграде позоришта са 350 мјеста, у којој ће на Видовдан 2015. године бити премијерно изведена опера Емира Кустурице „На Дрини ћуприја“.

Текст и фото Славко Хелета

Вјенчање Црне Горе са морем

Котор (Дијаспора)- Почетком јула Котор је био домаћин јединственог културног догађаја посвећеног једној слици названој, у вријеме његог стварања (1881.), "Вјенчање Црне Горе са морем". Организатор је био Поморски музеј. Вјенчање је насликао хрватски академски сликар Иван Жмирић (1842-1929) само годину дана након присаједињења, тада књажевине Црној Гори, подручја од Бара до Улциња. Жмирић је урадио двије истовјетне слике, различи-

тим техникама. Прва верзија рађена је уљаним бојама на платну коју је донио на Цетиње. Сliku књаз није успио да откупи. Колико се зна та слика се чувала до 1922. године код сликара. Непознато је шта се са њом догодило. Друга верзија рађена је на папиру залијељеном на платну и рађена је у жутосмеђем крејону. Поморски музеј дошао је у посјед те слике далеке 1954. године откупом од Јелене Башовић из Никшића, кћерке министара Марка Ђукановића, чији

активан рад пада у вријеме постојања краљевине Црне Горе. Слика је фотографисана и ретуширана па је 1922. године Пошта Црне Горе умножавала и продавала као разгледницу.

Слика слави, као и једна пјесма краља Николе, излазак државе Црне Горе на море код Бара и Улциња; "Поздрављам те сиње море, о ливадо течна равна ти голема просторија жељо наша преодавна ...". На слици доминира свечано окићен једрењак на којем плове личности из историјске прошлости Црне Горе. Централна фигура је краљ Никола (у пози са подигнутом десном руком у којој је прстен за бацање у море) на прамцу са свитом. Поред њега сједи кнегиња Милена са престолонаследником Данилом. На самом прамцу, у сједећем положају, нагнута преко оградe једрењака је принцеза Зорка. Остале личности на броду су познати црногорски јунаци Божо Петровић, Петар Вукотић, Машо Врбница, Илија Пламенац, Пеко Павловић, Марко Миљанов и др. По бочној страни брода, висе вијенци цвијећа, на тракама тробојкама испреплетеним са вијенцем ловора исписана су имена мјеста гдје су се водиле побједоносне битке, Вучји до, Никшић, Фундина, Бар...Ту је и мноштво свијета на обали који присуствује вјенчању Црне Горе са морем. Димензије слике су 130 x 105 цм.

Принцип брани Сарајево

Једног дана, прије коју годину, у моју канцеларију у Сарајеву ушао је сувоњави старина од осамдесет година, високог раста, витког и усправног стаса и достојанственог држања.

Био је то Павле Илић из Високог, већ одавно пензионисани културни дјелатник, аматерски глумац и хроничар овог града, кога сам упознао неколико година раније. Знао би понекад доћи код мене на мало разговора кад је био у Сарајеву каквим послом.

Овај пут био је свечано догђеран и посебно обучен. Сјео је мирно и одмах прешао на ствар. Највећом могућом пажњом отворио је своју стару излизану кожно торбу и из ње извадио некакав четвртасти свилени повез. Показао ми је стару похабану књигу његовог оца, у којој се налазио и својеручни ћирилични потпис Гаврила Принципа, са којим је његов отац био пријатељ.

У јавним полемикама и текстовима који трају мјесецима о том времену, сва пажња се усмјерава на сам чин атентата и личност младог Гаврила Принципа. Мало пажње се придаје политичким и друштвеним околностима које су владале у то доба. Анексија БиХ је извршена. Уз мало унутрашњих протеста и међународних дипломатских нота, ствар је легла. Испод мирне површине стварности одвијао се паралелни друштвени и политички живот. Ако би се тај почетни период и стање у БиХ могло описати ријечима Боривоја Јевтића, једног од младобосанаца «Спава се и ништа се не сања», анексија је све промијенила. Гаврило Принцип не стоји како се уобичајено вјерује на почетку, него на средини једне драме, чији је Први свјетски рат завршни чин. Та драма има своју драматургију у нарастању, која почиње ОКУПАЦИЈОМ, оштро иде према АНЕКСИЈИ и завршава крешендом у АТЕНТАТУ, што је само посмртно звоно за припремљени рат и једну остарјелу декадентну царевину. ОКУПАЦИЈА је нужно водила АТЕНТАТУ. Вријеме од анексије 1908-1914 године има све одлике «штимунга револуције». Ђеловање «Младе Босне» у то доба је комбинација «сна и чина».

Испод наизглед мирне површине у дубини друштва спремила се револуција. Као што рече Иво Андрић, те 1914. године, мртва тишина крила је дубљу истину: «Будни су само пјесници и атентатори». Сарајевски атентат стоји на размеђу наше двије закашњеле, подземне, пригушиване, блокиране, одгађане, недовршене и неизведене револуције: грађанске (буржоаске) револуције и револуције независности, против империјализма и колонијализма, које ће у наметнутом нарату добити своју коначну реализацију и епилог. Младобосанци су својим дјеловањем убрзали историју. «Млада Босна» је у своје вријеме по свему била модеран и европски политички покрет. Док у Европи траје «Бел Епок», либерални период мирног и просперитетног развоја, дотле на њеној периферији, у двије запуштене и заостале провинције влада један социјално

и политички анахрон режим, комбинованог оријентално-феудалног типа. «Млада Босна» се залагала за «радикални демократизам» «ситни рад» (просвјешћивање народа), за опште право гласа, слободу збора и договора, заштиту радничких интереса, ревизију пореског система, «слободу, братство и једнакост», за религију која је приватна ствар појединца, «у вријеме кад се дискутује о правима човјечанства без разлике социјалног положаја» и «у вријеме када се говори о слободи као главном фактору у развоју нација». Њен истакнути представник Димитрије Митриновић, у иностранству, почетком Првог свјетског рата пише текстове и дјелује у интелектуалној групи која прије свих заговара неку форму уједињене Европе, као противтежу европском милитаризму и империјализму. «Млада Босна» је настала по угледу на «Младу Италију», политички покрет који је у Марсељу 1831. године основао Ђузепе Мачини, с циљем уједињења Италије и борбе против аустроугарске власти. Касније је «Млада Италија» ушла у састав «Младе Европе» која је формирана 1835. године као републикански покрет, који окупља младе народе Европе против старих европских монархија. «Млада Европа» била је међународни покрет, који су чинили политички емигранти из матичних држава, који су се борили за ослобођење и уједињење својих земаља. У саставу «Младе Европе» биле су «Млада Италија», «Млада Пољска», «Млада Њемачка», «Млада Швајцарска» итд. Касније су настале «Млада Турска», «Млада Белгија», «Млада Чешка», «Млада Србија» итд. «Млада Босна» је по својој политичкој мисији и идеолошком профилу најсличнија покрету «Феномани», који је дјеловао у Финској средином XIX вијека, када је група младих просвјешћених националиста, у атмосфери колективне депресије одлучила реформисати Финску, без државе, без политичких институција, без друштвене елите, без образованог народа и покренути обичне Финце, разапете између Шведске и Русије, на дјеловање за општи јавни, народни интерес и направили од ње нацију и државу. Сви младобосанци су вољели своју земљу Босну. Али су били дубоко свјесни да је Аустроугарска «ову чудесно неодређену и несрећну земљу са безбројном историјом» претворила у «окупационсгевит». Као што је тачно написао Алан Руан, «национализам је опасан поклон који су колонизатори нехотице дали колонизованима». Побуна младобосанаца припада ономе што Валтер Бењамин назива «традиција потлачених». «Младу Босну» нису благонаклоно дочекале политичке врхушке све три ондашње корумпиране и опортунистичке националне елите, које су колаборирале са аустроугарским властима за ситне материјалне и политичке повластице. «Младе Босне», очекивано, прибојавале су се аустроугарске окупационе власти. Тако се десило оно, по ријечима америчког председника Џона Кенедија, што се дешава увијек када «они који мирну револуцију чине немогућом, чине насилну револуцију неминовном». Национализам «Младе Босне» је био југословенски, који је по дефиницији плуралан јер обухвата у себи

више јужнословенских народа: Србе, Хрвате, Бошњаци, Словенце, Црногорце и Македонце, он је ујединитељски, интеграционистички, није етнонационалистички, па је стога и демократски, социјални и антиклерикалан. И као што рече Мирослав Крлежа: «Под црним вјешалима Гаврила Принципа и другова тамо је уздисало и јаукало право и непатворено романтично југословенство». Данашњи браниоци аустроугарске окупаторске и колонијалне политике у БиХ и критичари «Младе Босне» имају непремостив проблем да докажу да је страна окупација боља и легитимнија од ослобођења властите земље и народа. Крајње је чудно да они који се позивају на «стару Босну» не прихватају да је она једном била «Млада». Одавање почаст Гаврилу Принципу не може бити ни слављење политичког атентата, ни убиства као чина, али ни апсолутизација његовог жртвовања на олтару колективног култа жртве народа. Права, одговорна мјера промовисања сјећања на овог младог сањара је она која ће нас заувјек ослободити околности друштва у којима ће политички атентат бити једино преостало средство политичке борбе.

Једина смислена данашња порука Принциповог чина, од оних који га славе као националног јунака, је створити друштво и заједницу народа у којој нико неће морати жртвовати сопствени и туђи живот за демократско друштво и политичку заједницу слободних људи и народа. У вријеме Аустроугарске монархије БиХ је посљедња европска колонија, а данас посљедња држава под међународним протекторатом. Сто година од Сарајевског атентата и почетка Првог свјетског рата БиХ дочекала је на истом мјесту: под међународним протекторатом. Чак је европски намјесник аустријског поријекла. Аустријску анексију замијенио је међународни протекторат.

Видљива је жеља народа овог дијела Балкана да побјегну из историје обиљежжених сукобима и ратовима. Као у филмском кошмару Срђана Кољевића «Сиви камион црвене боје», у коме пред почетак југословенских ратова у једној сцени двије жене налазе торбу пуну пара послје обрачуна локалних криминалаца, након чега једна од њих изговара кључну реченицу: «Ово је довољно да заувјек напустимо Улицу Гаврила Принципа». Истине ради треба рећи да су посљедњи југословенски ратови и транзиција поништили многе идеје и моралне ставове за које су се младобосанци борили. Гаврило Принцип је борац за слободу и социјалну правду и симбол босанског и југословенског отпора старој окупацији.

Мртав Принцип брани Сарајево пред историјом, ма колико се Сарајево одрицало Принципа и његових принципа.

Борђе Латинић

Матица

У електронском издању овог часописа, у јулу прошле године, објавили смо приједлог за размишљање о Канцеларији за дијаспору при Влади Србије. Заложили смо се, тада, да се закључа! Послије двије деценије свакодневног праћења пулсирања српског расејања, такав приједлог учинио нам се не само логичним него и неопходним. У међувремену, у матичној земљи свих Срба, новоформирана Влада са премијером Александром Вучићем одлучила је да Канцеларију за сарадњу са дијаспором у улици Васе Чарапића на броју 20 закључа. Коначно, када је у питању расејање, добра одлука Владе. Међутим, биће то једино под условом ако се отвори расправа о становницима Србије и Србима, како се то данас каже, из региона који живе у преко стотину земаља свијета. Неопходно је да актуелна власт има став о учинку у раду свих силних министарстава која су, кобајаги, бринула о расељеним по бијелом свијету. Такав став Владе је дужна, ако ништа друго а оно због оних 5 (и словима пет) милијарди долара које на годишњем нивоу шаљу у Отадибину људи из дијаспоре, што је више новца него све иностране инвестиције у Србији заједно.

Сјећате ли се, како је све почело?

Прво је формирано Министарство за Србе изван Србије да би се, годинама уз експериментисање, стигло преко посебног Министарства до Канцеларије за дијаспору. Заједничко им је да су њихове године рада, "појели скакавци". Зафалило им је времена а мањкало је искреног труда да барем утврде колико то становника Србије и уопште Срба живи у расејању. И данас, након толико узалуд потрошених година (и новца којег никад није мањкало) говори се о два до неvjероватних четири-пет милиона Срба у бијелом свијету. Друге националности из матичне земље Срба се и не спомињу. Умјесто искреног рада

оних које је Влада задуживала да то чине, међу исељенике по земаљском шару, знали су стићи службеници ресорног министарства, не да раде посао за који су плаћени - него да, за рачун странака које су их довеле у министарство, етаблирају странке међу Србима у дијаспори. Рађале су се и амбиције да се из туђине партиципира у власти. Формирана је и Скупштина дијаспоре која представља симболичан број Срба из расејања. Примјер из Шведске то најбоље потврђује. Два делегата, из двије националне организације - Српског савеза и Савеза Срба представљају петнаестак највише до двадесет хиљада чланова. Процјене, међутим, говоре да у овој земљи живи преко 100 000 Срба. Ко заступа оне који нису њихови чланови?

Кад су у питању везе са Србима у расејању, крајње је вријеме да се сагледа мјесто и могућа улога Матице српске (Нови Сад) зашто се овај часопис одавно залаже. Умјесто расипања новца по разноразним министарствима и канцеларијама, што се сада чини, Матица би требала бити то што су јој намјенили умни Срби још далеке 1826. године - да ради на очувању националног и културног идентитета Срба.

Са бизнисменима у расејању везе, на бази њиховог и интереса државе, треба да гради Министарство привреде. Од других институција и организација неопходно је, зарад одржавања веза и подршке организацијама других националности, задржати једино Матицу исељеника.

Све дотле док Матица српска не постане матична организација Срба из дијаспоре, док Матица исељеника Србије (или нека друга организација) не буде истинска матица свих исељеника, без обзира на националну припадност, Србија и даље неће знати гдје су јој дјеца, колико их има и шта раде у бијелом свијету?

Уредник

Архијерејска литургија у Пребиловцима

Владика Григорије

Ове године, 9. августа, након што је на мајском засједању Свети Архијерејски Сабор СПЦ Пребиловачке новомученике канонизовао као светитеље - који ће се убудуће прослављати 6. августа, у храму Васкрсења Христовог у Пребиловцима (Херцеговина) служена је света литургија на којој је први пут отпојан тропар њима посвећен. Свету архијерејску литургију служио је епископ Захумско-херцеговачки и приморски г. Григорије (на фотографији) уз саслужење умировљеног епископа г. Атанасија и епархијских свештеника. У току свете литургије крштена је деветогодишња Ева Булут, кћерка Мире и Миљана. Овај историјски догађај, у храму који се налази у завршној фази изградње, увеличан је и уношењем иконе Светих Пребиловачких новомученика коју је урадила мати Текла, игуманија манастира Добрићево.

Алекса Драгић

Пре једну деценију Дијаспора је у рубрици "Истините приче", објавила причу Митра Шарића, Никољдан у Пребиловцима (двоброј 35-36). У броју 97, првом за ову 2014. годину, причу Митра Шарића објавили смо и на шведском језику у преводу Понтуса Линдгрена. У истом броју објавили смо и прилог нашег уредника о крсној слави код Срба у преводу Андерса Гистафсона. Септембра прошле године у Светосавском храму у Стокхолму организовано је донаторско вече на којој су Срби у овој земљи донирали нешто више од 100 000 SEK за обнову храма у овом селу у којем је на почетку Другог светског рата од око хиљаду мештана преживело њих 174. У жељи да допринесе успеху ове дубоко хуманитарне акције наш часопис је у броју 94 поново објавио причу Никољдан илустрирајући је фотографијом макете будућег храма и информацијом о програму донаторске вечери.

Двојезични шведско-српски часопис за културу. ISSN 1402-9308.

Издавач: Bospra Förlag. Излази шест пута годишње: фебруар, април, јуни, август, октобар, децембар. Дијаспора је члан Шведског удружења часописа за културу и Удружења српских медија из расејања.

Главни и одговорни уредник: Ацо Драгићевић

Адреса: DIASPORA, Åsbövägen 68, 152 52 Södertälje.

Штампарија: Графид, Бања Лука (Српска)

Телефон/факс: 08 550 62 873, мобил: 073 730 67 50

E-mail: dijaspora98@gmail.com; web-stranica: www.dijaspora.co

PlusGiro: 498 09 34-6, BankGiro: 5412-5745.

Претплата: 100:-, за друштвене организације и институције 150:-, Скандинавија 300:-, Отаџбинске земље 350:-, примерак у слободној продаји 20:-.

Угашена је Зора – Gryning

Зора-Gryning, двојезична новина која се обраћала на српском и шведском језику женској популацији у Шведској не стиже више до читалаца. Појављивала се четири пута годишње а први број штампан је на почетку 2011. године. Зору су уређивали Зорица Салијевић и Ан Катрин Ритеркранс-Сте-

фановић. У трогодишњем периоду појавило се 12 бројева.

Стокхолм (Дијаспора)– Према истраживању нашег часописа на српском језику у Шведској излазили су ови листови: *"Југословенски лист"* (1976.) Након распада земље мења име у *"Наш лист"* под којим је кратко излазио, (последњи уредник била је Емилија Павловић-Станковић. Први број ЈЛ уредио је Др. Будимир Поповић док је вишегодишњи уредник био Андрија Јовичић.), *"Ластавица"* (лист за децу, уредник Звонимир Поповић), *"Сусрети"* (Урош Степанов-Рош), *"Југословен"* (уредник Марко Милуновић, први број појавио се 1959. године а последњи од 212 бројева изашао је из штампе 1988.), *"Ми у Шведској"* (Дојчин Вуксановић), *"Глас Срба"* (Лист Српског савеза у Шведској). Први број појавио се у јуну 1992. Последњи је штампан у марту 2001. године и носио је број 26. Овом листу главни и одговорни уредник био је Боривоје Бора Живковић а Ђурица Марковић уредник. Касније лист су уређивали Властимир Николић, Љубомир Девић и Младен Петровић), *"Духовни сејач"* (Милан М. Миковић), *"Светосавље"* (Владислав Рафаиловић), *"Светосавник"* (Љубомир Кудрић), *"Благовести"* (Методије Лазичић), *"Наша црква"* (покретач и први

уредник био је прота др Живота Михајловић. После пет бројева 1972. године лист је прерастао у гласило Британско скандинавске еперхије од када носи име *"Црква"* под којим и данас излази), *«Корени»* (Никола Јанић) и *Право на реч/ Rätt att orda* (Љубомир Девић). Ова двојезична навина појавила се 1992. године док се последњи број 13 појавио 20. јуна 1995. године. Први број часописа за културу Дијаспора/Diaspora (оснивач и уредник Ацо Драгићевић) појавио се 1998. године, између Божића и Савиндана. Данас је Дијаспора једино штампано гласило у Шведској које се обраћа својим читаоцима равномерно на српском и шведском језику.

Од штампаних медија на српском језику у Шведској једино се читаоцима обраћа Дијаспора

Прва агенција у историји Срба

СРНА, као прва новинска национална агенција у историји Срба, озваничена је 7. априла 1992. године на Палама. Настала је као израз неопходности да се у већ започетом информационом рату чује глас Срба из БиХ, али и Срба уопште. Вријеме је било такво да је информација у одбрани такође изостанула била питање живота и смрти. Рат је пријетио да уништи не само људе и имања већ и духовни и културни живот народа.

Пише: Ненад Тадић

Новинарска инфраструктура, те 1992. остала је у рукама само једне (тада муслиманске) стране у Сарајеву, па је СРНА, као и други медији Републике Српске, морала да почне буквално од почетка. Мали број новинских професионалаца (који су избјегли или протјерани из својих кућа и станова) обучавао је нове кадрове и заједно са њима направио новинску агенцију која је

постала заштитни знак српског медијског простора. Срна је током рата од априла 1992. до данас оспособила стотине кадрова, поставши прави мали новинарски факултет, замијенила оловку и писаћу машину најсавременију компјутреском опремом, и склопила безбројне уговоре са најпознатијим медијским кућама широм свијета.

Срна је више пута одликована највећим орденима Републике Српске и награђивана на регионалним смотрама агенција. Не постоје политички, социолошки, културни и научни кругови повезани са Републиком Српском, а да у њима нема људи који су бар дио свог живота провели у Срни или са Срном! Срна је хроничар настанка Републике Српске. У Срни је забиљежен сваки дан њеног постојања. Такође, Срна је хроничар и ратног и послеријатног свијета, који је изникла на рушевинама пропалих идеологија, разбијених друштава и новог свјетског поретка.

Срна је увијек имала посебну везу са српском дијаспором. Не постоји црквена институција ван Српске и Србије са којом Срна није имала контакт. Исто се односи на српске културне и друге клубове у свијету. Многи Срби са свих меридијана често су активно сарађивали са Срном, било као новинари, културњаци или хуманитарци.

Срна данас има централу у Бијелини, дописништва у Српској, БиХ, Србији, региону... Дневно, Срна «избаци» и до 300 вијести различитих садржаја, рачунајући и фоно и фото извјештаје. Али, оно што је за Срну најважније то је чињеница да свако ко жели да сазна шта се дешава у овом крају свијета пожели да уђе на Срнин сајт или да потражи Срнину вијест <http://www.srna.rs/>.

И то је, можда, најважнији домет Срне.

Аутор је уредник специјалних издања Српске новинске агенције СРНА

Јовица Андонов

Јовица Андонов, директор је и власник МТО BILCENTER AB (www.mto-bilcenter.com). Добитник је великог броја признања и награда међу којима се издваја награда за најбољег предузетника (Årets företagare 2012.) о чему смо писали у шведском делу часописа. МТО Bilcenter утемељен је пре две деценије. На почетку била је аутомеханичарска радња од 120 квадрата и само њен власник- задовољан што се коначно скрасио у бранши коју познаје. И воли. Данас је то колектив са 47 запослених, годишњим прометом од цирку 70 милиона SEK и халама, за сервисирање, оправку, продају и изнајмљивање аутомобила- од 3000 квадратних метара. Мало је сличних сервиса у Шведској који имају све на једном месту, кад су у питању аутомобили. Андонов је изузетно успешан привредник, добар домаћин, породичан човек који чува своје обичаје, традицију и матерњи језик и који стигне да се друштвено и хуманитарно ангажује у овдашњој српској заједници. Отац је четворо деце. Страствени је ловац. Рођен је 21. јануара 1966. године у Скопју, дан после славе Светог Јована Крститеља. Због бог тога и носи име овог светитеља. У првом лицу једнине, на нашу молбу, пише о престижној фирми у ауто-бранши коју је он утемељио и води већ пуне две деценије.

Од механичарке радње до савременог центра за аутомобиле

Када су на просторима бивше Југославије почела превирања одлучио сам оставити своју малу радионицу са четири недовршена аутомобила и да са својим другом кренем за Стокхолм- у бољу будућност за себе и за породицу која ће временом доћи. Било је то 1989. године, на мој и рођендан мог другара Дејана. Рођени смо истог дана, 21 јануара али Дејан је 2 године млађи.

Стигавши у Стокхолм, дочекало ме поражавајуће сазнање, од помоћи која нам је била обећана неће бити ништа. Био сам приморан да спавам на железничкој станици, да се селим у различите станове. Али, како то обично бива, иза сваког тмурног облака, крије се зрачак излазећег сунца. Данас могу причати само са тугом о свом почетку али и са задовољством у односу на оно што сам, у међувремену, постигао до данас радећи поштено.

Први посао био ми је прање суђа. Радио сам онако како и данас радим- поштено. Мој рад и однос према раду отварао ми је врата. На почетку, помогао

ми је *Никола Ди Лео*. Никола је велики човек. Помагао је свима који су долазили са простора бивше Југославије као и легендарни *Стаменко Кандић*. И дан данас смо добри пријатељи. Време је учинило своје, радио сам све послове који су ми се нудили, али сам стално тражио запослење у бранши- да радим са аутомобилима.

Утемељење фирме

Када сам почео, први прави посао био је у Toyota Kunges Kurva као аутолимар. Године 1990. дошла је и моја супруга. Две године касније, догодила се велика економска криза у Шведској и вредност круне се стрмоглавила. Камата је била 500 одсто и шеф у Тоуоти даје нам отказ. Поново сам дошао код Николе

MTO BilCenter

Erfarenhet Trygghet Service

Auktoriserad Serviceverkstad för:

www.mto-bilcenter.com info@mto-bildoktorn.com Tel 08 761 14 44

у ресторан Аниара, радио сам 15 сати свакодневно као кувар, "пицабагаре" и све могуће што се може радити у једном ресторану. Ту сам радио све до 1993. када је Никола продао ресторан. После тога, у октобру 1994. отворио сам овај сервис. Ове године славио 20 година постојања. Почео сам на 120 квадратних метара. У почетку сам радио јефтино, понекад и цабе, само да покажем колико знам. Посао је почео да се шири, а и да се повећава овај радни простор. Зграду од 3.000 квадратних метара, купио сам 2006. године. Овде је сервис, док се продајни простор аутомобила на 300 квадрата површине налази у Ведеста центру. Имамо 47 запослених и вршимо све врсте послова у аутобраници; сервис, механичке и електронске поправке, каросеријске поправке, лакирање и друго или што ја увек кажем: радимо све за паре у аутобраници (*vi gör allt för pengar i bilbranschen under en och samma tak*). Прошлог новембра стартовали само и са изнајмљивањем аута (*biluthyrning*). Нема много сервиса или фирми у Шведској што имају све ово у својој режији. Аукторизовани смо за VW, SEAT, Skoda и VW transportbilar као сервис. Аукторизовани смо продавци SEAT возила, такође. Имамо уговор и добру сарадњу са свим осигуравајућим друштвима.

Неговање клијентеле

Увек се трудим да сваком свом клијенту пружим више него што он очекује. Мислим да су мој рад и мој однос према клијентима, моја најбоља реклама. Тако сам, управо захваљујући једном од својих клијената, постао члан Ротари клуба. Првих шест месеци сам био гост, а потом сам постао члан.

Прошле године и до јуна ове године био сам и председник у Ротари Јерфела Кварнен, што је за мене велика част. Награду за најбољег предузетника, кога бирају општина и удружење предузетника, добио сам 2012 године. То је била још једна велика потврда за уложени труд. Само поштење, рад и знање дају квалитет.

Признања и организованост наших привредника

Наравно да су ми драга признања које сам добио као појединац. Ми који смо успешни, који имамо своје фирме, треба да се удружимо и да кроз свој рад променимо слику о нама. На томе мора да се ради. Не долази то само од себе. Морамо да се организујемо, да се састајемо, да будемо заједно. Покренули смо, нас неколико, предузетнички клуб "Свети Јован". Желимо да окупимо наше успешне људе, предузетнике, лекаре, интелектуалце, једноставно речено "добре људе на добром гласу". Са њима заједно смо активно организовали сакупљање помоћи за санирање последица од недавних поплава у отаџбини. Лично сам добио захвалницу од амбасаде Републике Србије у Стокхолму, од амбасадора Др. Душана Црногорчевића. Као председник Ротари клуба допринео сам и да овај клуб донира помоћ за санирање последица од поплава у Србији. Опште је познато да су шведски медији на том плану затајили 100% тако да шведске организације нису биле много активне. Зато треба да се ми мало више дружимо, помажемо и организујемо да побољшамо рејтинг самих нас у овом друштву и да скинемо прљаве флеке које нас прате од 90 тих година. То је дуготрајни процес који треба ми да одрадим.

Има много наших сјајних људи овде у Шведској, али се не виде јер се, на жалост, више виде и чују они који нису тако добри. Имам обичај да се шалим па кажем: *"Без нас са територије бивше Југославије, стала би Шведска"* (*Utan Jugoslaver stannar Sverige*), јер нема бранише где нема неког ко је дошао са простора Југе. Зато је добро да постоји Дијаспора, јако је то "оружје", само га треба знати употребити. Добро је то за целу дијаспору, јер ви можете да урадите много за наше уједињење и за представљање наших људи овде у Шведској. Швеђани кажу: *"Sins du inte, finns du inte"*, што значи: Ако нас не виде, нико неће знати за нас. Треба да се оглашавамо и промовишемо, да се помажемо. Људи који имају фирму знају то добро, да радног времена код њих нема- увек су на послу. И ево, сада је осам сати увече, ја сам у канцеларији, да одговорим на Ваш захтев и напишем овај текст. Још увек сам, дакле, на послу.

Моја супруга Ленче све ово подноси и има разумевања. Да није било подршке породице, никада не бих стигао доведе. Шведска је много лепа земља. Овде се много више ради него на Балкану. Доста је теже да се нађе посао, ако си странац. Мораш да савладаш језик, да положиш испите, па тек онда да кренеш да радиш посао за који си стручан. Сматрам да је странцима много теже да дођу на руководећа места и на више положаје.

Појединац не може да уради нешто велико. Ми као народ имамо велике и лијепе врлине, али морамо да уклонимо мане, завист и љубомору. Илустроваћу то једним примером с почетка, кад сам био сам у оној радњи од пре 20 година. Овде у Јакобсберју тада је било око 30 наших фамилија. Мислио сам да ће, ако нико други, барем они долазити код земљака да поправљају свој ауто. На жалост, није било баш тако.

Фамилија и хоби

Када видим своју децу - видим богатство. Најстарија кћерка Теодора је завршила факлутет, биомедицину и одмах је добила посао на Каролинском институту. Друга кћерка, Катарина завршила је средњу Енглеску интернационалну гимназију и сад ће на факултет, највероватније право, а трећа кћерка Евгенија добила је улогу у једном филму. Не заоставља школу која јој добро иде. Видећемо за шта ће се одлучити син Драган. Као фамилија имамо пуно пријатеља Швеђана али волимо и кад смо међу својима. Овде је много ствари другачије, и традиција и менталитет и систем. Ја и супруга желимо свим срцем и настојимо да васпитавамо своју децу у нашој култури- да задрже све најбоље од наше традиције али и да узму све најбоље из шведске културе.

Мој омиљени хоби је лов. Одлазак у природу, са друштвом, чини ми велико задовољство. Већ сам кренуо и са афирмацијом туристичке понуде за Србију и Македонију, да промовишем природне лепоте које имамо и могућност лова.

Надам се, да ћу са својим вредним сарадницима у послу успети да оставаримо све што смо планирали али и да ми остане довољно времена да се бавим својим хобијем, а то је лов.

Аутор чланка Јовица Андонов оснивач је и власник фирме МТО Bilcenter АВ која у овој години обележава 20 година постојања и сталног развоја. Данас МТО Bilcenter АВ запошљава 47 радника- ужих специјалности у ауто браници. Уводни текст и опремање текста дело је Дијаспора.

Bio jednom jedan lav

*Bio jednom jedan čovek-lav,
namrgođen i ljut sav.
Bio je hrabar, pravo muško,
zvao se Duško,
a prezivao Radović.*

Taj čovek -lav godinama se oglašavao sa vrha Beograđanke budeći svakog jutra uspavane savesti i zamrle nade. Usput je budio i čoveka u ljudima.

Najpre ih je budio pesmom "U ranu, ranu zoru, kad svane dan..." koja je bila muzička špica njegove emisije "Beograda dobro jutro" i himna njegovog života. Potom je Beograđane budio rečima, kratkim replikama, koje su ponekad bolele, ponekad zasmekavale, ponekad opominjale, ponekad tešile, ponekad vraćale veru ili nadu, a uvek terale na razmišljanje.

*"Ništa što imamo ne može nas učiniti
toliko srećnim koliko nas može učiniti
nesrećnim ono što nemamo."*

Tako je jednog jutra 1977. godine Duško Radović poručio Beograđanima sa 23. sprata Beograđanke.

- Bila je to najslušanija emisija u najneslušanije vreme. Kada mi je Duško rekao da će to da radi ja sam mislio da je to najveća glupost koja se može roditi u glavi jednog čoveka, da u sedam sati ujutru govori tri minuta i da će neko ustajati to da sluša. Međutim, desilo se ono što se desilo sa "Beograda dobro jutro" - kazivao mi je Matija Bećković u kameru o Duškovim počecima na Studiju B.

- Sve ono što narod ne sme da kaže on to obično pripisuje onima koje bije glas da to smeju ili umeju. Tako je bilo na stotine krilatica koje Duško nikad nije rekao, a koje su mu pripisali - sećao se Bećković na snimanju emisije "Kvadratura kruga".

Duška su Beograđani slušali usput a pamtili kroz ceo život. Njegov glas se daleko i dugo čuo. Odzvanjao je kao eho i ulazio u uši, u srca, u dušu i savest mnogih Beograđana.

"Svako ima nekog koga više nema" - prosuo je Duško jednog jutra, direktno u etar, tu mudrost kupljenu iz života.

- Duško je bio oličenje dobrote, čovek prepun lirike i tih najtananih žica u čoveku i stalno se plašio da se to u njemu ne razveže. Voleo je, u kafani, da uzme violinu i da zasniva i da zapeva onu pesmu "Jedno dete malo bez majke ostalo..." - vraćao je slike iz svoje i Radovićeve prošlosti Matija Bećković.

*"Ima velike sirotinje među našom
decom kojoj roditelji, sem para, ništa
drugo nisu dali:"*

Duško je osećao život svakim svojim damarom i slikao taj život rečima kao kakav mudrac ili filozof.

*"Mnogi ljudi žive skromno i spokojno.
Ne uznemirava ih to što drugi žive mnogo
bolje. I oni bi mogli živeti bolje ali ih je
bilo sramota."*

Tako je govorio čovek koji je voleo male stvari i njima tražio veličinu.

- On je bio čovek homo medijum, čovek radija i televizije. Nije dočekao vreme kompjutera i ne znam da li bi bio haker, ali sigurno bi bio blogger. Sad kad se peva "Oj djevojko iz Rovaca fejbuziš li kraj ovaca..." on bi sigurno bio bard Interneta-ozbiljan je Bećković u toj konstataciji.

Duško Radović je bio bard radija koji je sa malo reči govorio mnogo o ljubavi, o porodici, o našim manama i vrlinama, o našim zabludama, glupostima, slabostima, o svemu što čini život.

*"Tako je malo ljubavi među ljudima.
Ko ume da voli ne bi trebalo ništa drugo
da radi"* - tako je govorio čovek u kome je bilo mnogo ljubavi za ljude, a posebno za decu. Njegovi prijatelji, pesnici i pisci, zbog njegovog očinskog stava i namrgođenog lika, koji ga je činio starijim, zvali su ga iz milošte, deda.

- On je istinski bio dete mada je to bilo nespojivo sa njegovim likom. On je imao mnogo manje godina nego što je izgledao i kada je umirao detinje nije razumeo to što ga zadesilo zato što je bolovao od jedne bolesti gde čoveka ništa ne boli - vraćao je Bećković uspomene na čoveka sa kojim je godinama bio prijatelj.

*"Pomreše svi čestiti i poštteni. Nema
više od koga da nas bude sramota."* - govorio je Duško Radović čija reč i danas živi i ne gubi ni moć ni snagu.

*"Malo para kviri telo, a mnogo para
kviri dušu. Zato je čovek na velikoj mucu.
U čemu da čuva dušu ako pokvari telo?
Šta da čuva u zdravom telu ako ostane bez
duše?"* - pitao se Duško koji je umeo da vidi mnoge stvari unapred. Rijaliti šou i novo doba televizije, srećom, nije dočekao, ali ga je naslutio i nagovestio mišlju "živeli smo, a sada gledamo".

Godinama su mnogi Beograđani počinjali jutro sa Duškom Radovićem koji je svojim reskim humorom bojio očaj i nezadovoljstvo naroda i uobličavao u misao ono što taj narod nije smeo javno da kaže.

*"Nema više normalnih. Svi smo
manje-više ljudi. Neki kradu kao ljudi,
neki piju kao ljudi, a neki rade kao ljudi i
oni su najludiji od svih."*

- Jesi li čuo šta je onaj ludak jutros rekao? -tako je jednog dana početkom osamdesetih godina prošlog veka predsednik Predsedništva Srbije general Nikola Ljubičić pitao tadašnjeg gradonačelnika Beograda Branka Pešića.

Taj "ludak" je sledećeg jutra u etar izgovorio i ovo:

*"Da nam bude bolje, ti se stalno bore,
što se više bore nama je sve gore.
Da nam bude bolje, svud po svetlu lete,
a što više lete, sve je više štete."*

Duško je bio petao koji je svakog jutra sa vrha Beograđanke kukurikao pre svih. Kukurikao je ono što drugi nisu hteli ili nisu smeli. Kukurikao je da bi probudio uspavane savesti. Kukurikao je sve dok mu jednog jutra nisu zavrnuili pevalo.

*"Kada više ne bude ni vas, ni vaše
slave, ni privilegija, vaša deca će
prodavati Dedinje deci fudbalera, pevača,
trgovaca i nakupaca. Posle kraće pauze
Dedinje će ponovo postati ono što je
nekada bilo:"*

To mu nije bilo dovoljno, pa im je posle nekoliko dana, sa talasa Studija B, poručio i ovo:

*"Kad već možemo i moramo bez Tita
možemo i bez mnogih drugih."*

Oni koji su smatrali da se bez njih ipak ne može skinuti su "Beograda dobro jutro" sa programa.

*"Vi vredite samo onoliko koliko ste
potrebni drugima"*, rekao je mnogo pre toga Duško Radović koji je kao glas savesti bio i dalje potreban mnogim ljudima koji su ustali u njegovu odbranu i napisali peticiju vlastima u kojoj su tražili da se Duško vrati na Studio B.

Posle nekoliko meseci Petar Stambolić pozvao je Duška Radovića da se vrati u Studio B i da nastavi sa emisijom "Beograda dobro jutro".

Nemajući više snage za nove početke Duško je to odbio s ponosom i sa rečima: *"Ja jesam mali čovek sa radija, ali se ne palim i ne gasim na dugme."*

Time je njegova novinarska karijera bila završena.

Radović se mnogo pre tih osamdesetih godina zamerio vlastima. Na studentskim demonstracijama 1968. godine Duško je sa Matijom Bećkovićem otišao među

studente Medicinskog fakulteta i obratio im se sledećim rečima:

"Ovde su slike, a tamo su ramovi. Ovde je mladost, a tamo je starost. Ovde je zdravlje, a tamo su štake, lekovi i druga pomagala. Kažu vam da grešite. Čak i ako grešite vi bar grešite besplatno. Prete vam da će doći tenkovi da vas rasteraju. Rekord po broju ubijenih đaka u Srbiji drže Nemci. Onaj ko bude hteo da sruši taj rekord sada ima priliku da ovde uđe i da ih nadmaši."

- Bio je to najbolji govor na studentskim demonstracijama 1968. godine-sećao se Matija 43. godine kasnije pred upaljenom kamerom "Kvadrature kruga".

Duška je svrbeo jezik a bolela nepravda o kojoj je uvek govorio javno. Zbog toga je često dolazio pod udar cenzure. Vlast je u jednom trenutku zabranila javno izvođenje jedne njegove dečje, bezazlene pesme "Sve što raste, htelo bi da raste..." koja je jedno vreme bila i himna dečjeg festivala "Radost Evrope."

- Nekom tadašnjem drugu zasmetalo je u toj pesmi kako to nešto može da raste bez kontrole i zato ju je zabranio- kazivao mi je Milovan Vitezović, koji je Dušku Radoviću posvetio knjigu "Majstore dobro jutro."

- Ja sam najpre hteo da tu knjigu nazovem "Duša(n) Beograda, jer Dušan je to bio sve dok nije otišao.

"Niko nema više od jednog života, ali ima mnogo onih koji pored svog života troši i nekoliko tuđih."

Tako je govorio čovek koji je sopstveni život trošio više na druge nego na sebe.

- On je bio takav humanista koji je oko sebe okupljao sve one kojima je bila potrebna duševna hrana, malo topline, šačica duše- takvog ga pamti reditelj Vera Belogrić koja je zajedno sa Duškom Radovićem godinama radila televizijsku seriju "Na slovo, na slovo."

Mnogi od nas stasavali su uz tu seriju, uz njegovog Strašnog lava, Plavog zeca, Kapetana Džona Pipfoksa, Poletarca, Hiljadu zašto, uz njegovu poeziju i "Beogrado dobro jutro."

- Jedan narod u svojoj stogodišnjoj istoriji retko ima jednog takvog čoveka sa tolikim intelektualnim poštenjem, tolikim moralom i takvim talentom koji je Duško nosio ne samo kao novinar, već i kao pisac, a posebno kao dečji pesnik -smatra njegov dugogodišnji kolega sa Studija B Živojin Mitrović.

"Da li bi ljudi mogli biti bolji? Mogli bi, ali niko neće prvi da počne. Svi imaju loša iskustva."

Duško se i pored loših iskustava sa ljudima iznova borio za čoveka.

- On je prepoznavao dobrog pisca, darovitog kome treba pomoći. On je prepoznavao ljude koji su trpeli određene nepravde, a koji su vredeli. Verovao je u njih i pomagao im- posećala je Vera Belogrić sa kojom je Radović radio u Radio Beogradu.

- Kada bismo mi, poput Amerikanaca koji su na onim svojim stenovitim planinama izvajali likove svojih velikih ljudi, izabrali jednu takvu, veliku planinu, među onima koje bi trebalo isklesati bio bi i Duško Radović. On je to zaslužio i imao je odgovarajuću glavu za to-smatra Matija Bećković.

Šesnaestog avgusta 1984. godine godine zauvek je otišao čovek koji je uvek gledao široko, a mislio duboko.

Pre nego što je napustio ovaj svet Duško Radović je sublimirao svoj život kroz samo jednu rečenicu: "Kroz život sam prošao kao kroz samoposlugu. Sve što sam uzeo, platio sam."

Mi smo dugo uzimali od Duška, a opet smo mu ostajali dužni, sve dok se neko jednog dana nije setio da Malo pozorište u Beogradu u kome se godinama izvodila njegova predstava "Na slovo, na slovo", ne nazove njegovim imenom. Posle toga ispred Beograđanke sa koje se godinama oglašavao Duško je dobio i bistu. Potom su to isto uradili i u njegovom rodnom gradu Nišu, a oni koji pišu noviju istoriju Beograda, 2011. godine postavili su spomen ploču na zgradi u ulici Despota Olivera broj 6, u kojoj je Duško živio od 1969. godine pa sve do svoje smrti.

Oni koji su mu bili bliski kažu da je pred smrt rekao i ovo:

"Nema srećnih ljudi, a nesrećni su samo oni koji ovo ne znaju."

Specijalno za stoti broj Dijaspore ovu istinitu priču napisao je Branko Stanković, autor kultne serije RTS Kvadratura kruga

Ја ти бринем своју бригу

О народним мелодијама са Косова и Метохије- од мита до традиције
Лепота мелодија песама са Косова и Метохије нису биле нарочито познате нашој музичкој јавности, све до завршетка рата, оног Другог светског, а онда их је већ те прве поратне 1945. године донела, запевала и учинила изузетно популарним, солисткиња Радио-Приштине *Мара Ђорђевић*. Кажу да је легендарни Царевац био изненађен лепотом тих песама. Нешто касније 1950. у издању „Просвете“ појавио се обимни зборник музиколога Миодрага А. Васиљевића под насловом „Народне мелодије које се певају на Космету“. Песме су мелографисане већим делом летњих месеци 1946. и 1947. године, мада има и нешто записа од пре Другог светског рата углавном начињених у Београду од људи који су дошли са Космета.

У предговору тог првог издања аутор је забележио основне разлоге објављивања те збирке песама:

- да пружи етнографски материјал ученицима музичких школа за успешно савлађивање фолклорне интонације;

- да пружи материјал нашим студентима високих школа који се баве музичком фолклористиком као главним предметом;

- да наше композиторе упозна с народним музичким благом, без кога се не може замислити стремљење нове музичке уметности;

- да пружи разнолик музички материјал извођачима народне музике на нашим радио станицама и најзад;

- да љубитељима народне музике укаже на музичку грађу која им до данас није била позната.

Занимљиво да је у време када је ова збирка мелографских записа песама са Космета настајала, Миодраг А. Васиљевић са својом породицом био настањен баш у згради Радио-Београда на међуспрату, а после ослобођења је вршио функцију Начелника одељења за Народну музику у програму радија. То намештење је напустио крајем 1947. и посветио се професији на ФМУ у Београду. Тада су многи радио-певачи пожелели да сниме неку од песама из записа.

Међутим, умешао се Властимир Павловић Царевац тада шеф Народног оркестра тврдио да њих нико не може тако изворно и осећајно интерпретирати као *Мара Ђорђевић*. Песму „Чаглаванке све девојке“ Царевац за живота никоме није дозволио да сними. Била је то песма коју је смела само *Мара Ђорђевић* да интерпретира. Много после Церевчевог одласка, 1985. године на отварању Дома културе Вук Караџић у Чаглавици, Мара је хтела да отпева баш ту песму чаглавцима, али оркестар није знао да је прати. „Није важно“ рекла је и отпевала *a capella* ту песму. Нравано, уследио је изузетно снажан аплауз и скандирање њеног имена.

Ту су песму рецимо потпуно заборавили чаглавци, неки из других подручја Косова у Метохије заборавили су неке друге песме, а њих није бележио само проф. Васиљевић и Љубинко Миљковић, већ као први, Стеван Мокрањац и прелепо их стилизовао у својој VIII и XII Руковети, Рецо Мулић из Гусиња, главни музички уредник РТВ Приштине бележио је песме и игре Албанаца, а пре рата вредно су их сакупљали и мелографисали уважени Владимир Ђорђевић и Милоје Милојевић. Осим Мокрањчевих Руковети које су биле популарне као део репертоара певачких друштава, етномузиколошка сакупљачка активност допринела је развоју културно уметничког аматеризма у оквиру којих су готово редовно извођени сплетови песама и игара са Косова и Метохије, најчешће оних из Призрена. Певачи Радио-Београда већим делом под утицајем М. Васиљевића, у то време су изводили најчешће варошке песме овог дела Србије. Па и данас, стилизације ових песама и игара више се наслањају на музичке цитате варошких песама и игара него на сеоске традиције и што је још важније увек се некако увуку исте песме као из калупа, док друге временом остају само као нотни записи.

И ако није 1938. или 1947. година и ако смо у XXI веку, постоје певачи који живо негују сеоску традицију и још увек памте песме и што је још значајније, негују њихов стил и начин певања. Једна од најзначајнијих је госпођа Светлана Стевић, пореклом са Косова и Метохије мада је за њу устоличено мишљење да је хомолка. Генеологија породичног стабла Стевића је следећа, по казивању саме Светлане: „Стевићи су од Дачића, а Дачићи припадају фамилији Коркељани. Код нас је најбитнији род, па су тако моје прадеде Стевићи по деди Стевану, а дотле су били Дачићи. Мамини Глигоријевићи су од Ракића. Тако да је половина татиних из Метохије као и маминих. И они су се сви доселили у Милатовац. Корен је корен и зато радо певам песме са Космета.“

Јордан Николић, призренац, пореклом из Средачке Жупе по оцу, дугогодишњи певач Радио-Београда, можда има и највеће заслуге за одржање песама са Косова и Метохије. Упорним радом, као самоук и талентовани певач уз Народни оркестар

Аутор овог прилога Ненад Камиџорац са Светланом Стевић у студију Радио-Београда

РТБ-а почев од 1968. године снимио је највећи број косметских песама углавном ослањајући се на записе проф. Васиљевића, мада је неке и сам донео са терена. Његову интерпретацију нарочито је ценила Мара Ђорђевић. Певао је песме са свих крајева Косова и Метохије, из Ђаковице, Пећи, Ораховца, Митровице, Призрена, Хоче, Ђиљана, Штрпца, али најдраже су му песме из Горанске Жупе попут „Маријо бела кумријо (гугутко)“.

Поред Маре Ђорђевић, Вуке Сандевић и Јордана Николића, песме са Косова и Метохије певали су још: Ксенија Цицварић, Василија Радојчић, Бранка Младеновић, Станиша Стошић, Слободан Јовановић, Душан Костић, Лепава Лепа Лукић и у новије време Снежана Ђуришић, Чedomир Марковић, Драгица Радосављевић-Цакана као и враћанка Ивана Тасић. Ова последња уз аранжман садашњег шефа Народног оркестра РТС-а Владимира Пановића, оживела је предивну љубавну песму „Лешо пиле, Лешо душо“ записане у Ђиљану 1947. а коју је тада певала Синђа Зафировић док је допуну текста извршио Трајко Стојановић-Стошић. Разуме се, било је ту још подоста других певача који су песме са Космета неговали у свом репертоару. Неки успешно, они други мање успешно. Чини се да је Царевац био потпуно у праву када је инсистирао да певачи певају песме из свог краја, а то је у великој мери важило и за инструменталне солисте који су такође морали да изводе игре из свог региона.

Данас све делује другачије, Косово и Метохија демографски и културно делује запостављено, па и запуштено... Степен повезаности са централном Србијом је врло ослабљен, па је њен заштитнички однос маргинализован. У Пећи је рецимо преостало једва десетак Срба, а то је драматично! Можда је на северу покрајине ситуација нешто боља, али ту влада неки вид „музичке глобализације“ то јест овладава ова нова, назвао бих је „клубска музика“. У њој традиције нема! Постоје неки инерпретатори(ке) баш са простора Космета, који наравно изводе оне најпознатије песме из ове области, али толико накарадно и погрешно да је боље да то и не раде. Губитак стила у интерпретацији, аутентичности текстова песама, изражајној снази у доживљају током интерпретације, ускалаћене акцентологије са језиком подручја Космета са кога долази песма и начини стилизације и оркестарског аранжирања, које је не ретко потпуно погрешно, руши основе

Ja ti brišem tebu brigu:
Kako će da ideš,
Ja ti brišem tebu brigu:
Kako će da ideš,

I da prođeš Šar Planinu punu ađušima?
„Proš' hu, proš' hu Šar Planinu — puške pušaju!“
I da prođeš Ovčje Polje dugo i široko?
„Proš' hu, proš' hu Ovčje Polje — konja igraju!“
Da pregaš mутну воду, мутну и дубоку?
„Proš' hu, proš' hu мутну воду — песме певају!“

Певала Добрила Столић (Велика Хоча, 1946).

непроцењиве традиционалне баштинске мелодије са Косова и Метохије. Колико смо спремни као заштитари овог блага, пресудиће време. Једно је сигурно, талентованих, музички обдарених појединаца имамо, али то без стручних људи и њиховог надзора у продуцирању, аранжирању и стилизацијама примереним новим али и мени дражим акустичарским оркестрима је готово немогуће.

Данас под светским утицајем популарне *world musics* у Србији се окупило више *a capella*, али и вокално-музичких етно састава који користе мелодијске цитате између осталих и традиционалне музике Косова и Метохије. Те стилизације заузимају посебно место и још увек нису потпале под лупу музичке аналитике и институционалног истраживања. Све у свему, оне јесу одраз времена и представљају савим нови приступ презентовања традиције песме и игре. Одзив публике је углавном позитиван, па их самим тим можемо сматрати успешним. Међу њима издвојио бих Биљану Крстић и Бистрик јер њихов рад је врло студиозан уз сталне консултације и аранжмански потпомогнут од стране етномузиколога Димитрија Микана Обрадовића, првог и најбољег студента већ поменутог гласовитог професора Миодрага А. Васиљевића. Овде треба додат још и етногрупе: Извор, Теодулија, Бело платно, Зановет, Искон, Траг (Република Српска),

Ступови (води Љуба Нинковић), Моба (води др. Јелена Јовановић-етномузиколог).

Завршићу речима опоруче доктора народне књижевности, етномузикологије и социологије, Ненада Љубинковића које су нашле своје место у предговору „Цветника“ збирке записа коју је приредила кћер М. Васиљевића, проф. Др. Зорислава М. Васиљевић:

„Музички зналци и музички прегаози, који су били позвани и обавезни да чувају, негују и стваралачки надграђују традиционалне музичке вредности, не само да их нису сачували и обогатили, већ су их и изневерили. Стидели су се изворног народног звука једнако као што су се стидели и шарених торбака у којима су им мајке, касније баке, носиле понуде. Европеизовали су народне мелодије исто као што су настојали да са својих најближих скину мараме, шарене прегаче и опанке.“

Ненад Камиџорац

Аутор је дипломирани музичар, музички уредник Првог програма Радио-Београда. На Радио-Београду потписује музичке емисије Музичка плетеница, Ми са Вама, Булеваром и сокаком, Караван. У РТС ради од 1987. године. Први пут јавио се на страницама Дијаспоре у прошлом броју записом о песми Ој Мораво

Велики војвода у Великом рату

Пре нешто више од век и по рођен је Степа Степановић чувени војсковођа из многих битака српске војске а посебно из биткена Церу у Великом рату

Степан - Степа Степановић је рођен 12. марта 1856. године у Кумодражу, тада селу код Београда, где се његов чукундеда чије име није запамћено населио још тридесетих година XVIII века из јужне Србије или Херцеговине. Војводин деда Степан, по коме је војвода добио име, борио се уз Карађорђа у Првом српском устанку. Степановићи су били виђена породица и у време Милоша Обреновића. У таквој, сељачкој породици са богатом ратничком традицијом рођен је Степан Степа Степановић који је детињство, као и сва остала деца са села, проводио за стоком.

Када је дошло време да Степини родитељи Иван и Радојка одлуче које ће мушко дете дати на школе, то је одлучено спортским надметањем између Степе и брата му Марка. Обојица су показивала жељу за учењем. Одлука је донета мерењем на штап тако што је последњи рукохват на штапу припао Степи чиме је добио прилику да се школује и то, како се испоставило, веома успешно.

Основну школу завршио је у Кумодражу, а шестогодишњу гимназију која се тада налазила у Капетан-Мишином здању у Београду будући војвода је свршио, као и сва деца са села која су се школовала у граду, служећи код имућнијих Београђана. Остало је забележено да је Степа Степановић служио код тадашњег директора гимназије Ђорђа Милетића и да је био осредњи ђак.

Прекретница у животу потоњег војводе Степе била је одлука да се упише у тек основану Артиљеријску школу, претечу Војне академије, као један од 29 питомаца међу којима је био и војвода Живојин Мишић. Но, према подацима, ни Степа Степановић, ни Живојин Мишић нису били међу најбољим питомцима јер је Степа војну школу завршио

као 14. у класи, а Мишић као 19, што им и није била препрека да у одсудним тренуцима у рату не искажу војничку генијалност која их је уврстила у највеће војсковође тог времена.

Војвода Степа Степановић је на ратну сцену ступио у чину питомца-наредника, касније поручника, у време српско-турских ратова и у наредним деценијама војничке каријере и у ратовима за ослобођење Србије добио је све војничке чинове и сва могућа одликовања, а два пута је био и министар војске. Поштовање је за добио у биткама у Балканским ратовима, а своју војничку генијалност је показао у Првом светском рату када је његова Друга армија до ногу потукла аустроугарску војску на Церу 1914. године.

Плутон за команданта

О војничким биткама војводе Степе Степановића познато је готово све јер се генијалност српских војсковођа у Првом светском рату изучава и данас на најпрестижнијим војним школама у свету, а када се војвода уморио од битака, 1919. године је отишао у пензију и своје пензионерске дане проводио са породицом у Чачку, у кући таста Веселина Миловановића, начелника крагујевачког округа, која се налази у самом центру Чачка. Кућа и данас постоји, а Чачани су се војводи Степи одужили тако што су му на малом тргу испред главне поште, преко пута куће, подигли споменик.

Војвода Степа је у Чачку живео са супругом Јеленом и ћеркама Милицом и Даницом заиста веома скромно, готово аскетски. Војвода је у пензији носио обичну војничку униформу и све је кућне послове обављао сам.

Волео је да чита, најчешће у дворишту куће, или у својој војнички уређеној соби са обичним тврдим војничким креветом. Имао је своје виђење мере и правде те је једном приликом вратио курира који му је донео прву пензију уз образложење да је то много новца и да је преполове јер ће држава пропасти ако се тако расипа новцем. Добио је пен-

Вратио мерцедес

Као војвода Степа Степановић имао је право и на употребу једног од четири мерцедеса које је Србија у то време увезла, али војвода то право никада није искористио уз образложење да је ауто државна имовина коју треба чувати и да је бензин прескуп.

зију од 3.000 динара, што је било много новца, али војвода је пристао на 1.500 динара. Такође, био је веома љут када је чуо да се у Чачку прикупља новац да му се подигне грандиозни споменик.

Уместо тога, војвода је посаветовао власти у Чачку да од прикупљеног новца саграде нову школу, што је и учињено, а он је од свог новца наручио себи за живота скроман споменик на чачанском гробљу од белог мермера. Једино га је наљутио каменорезац који је, на своју руку, исписао све битке у којима је учествовао војвода Степа јер је сматрао да то нису само његове битке, већ битке свих српских војника.

У Чачку су остала многа сећања на великог војводу Степу, па и на последње дане његовог живота. Када га је болест оборила у постељу, Чачани су данима долазили у двориште војводине куће да му пожеље оздрављење. Умро је 27. априла 1929. године, сат и по пре поноћи, а пре него што је издахнуо последње речи су му биле: «Полазите напред».

Тело војводе Степе било је изложено прво у његовој војничкој соби у кући у којој је живео, а потом и у чачанској цркви. Осећајући да му се ближи крај, војвода је својој супрузи Јелени дао два завежљаја - један са новцем да има за пристојан живот, а други са новцем за своју сахрану јер, како јој је рекао, није желео да буде сахрањен о државном трошку и од народних пара. Сахрани војводе Степе присуствовало је на десетине хиљада његових поштовалаца и сабораца из целе Југославије, краљ Александар Карађорђевић и многе војне делегације, а артиљерци Друге армије су га до вечне куће испратили плотунима из топова.

Извори података: www.wikiwandia.org, "Политика" (Београд) и "Вести" (Франкфурт). За јубиларни број Дијаспоре припремио

Алекса Драгић

Дрвосеча

Једаред, пролазећи са воловима поред војводине куће, неки сељак угледа војводу како цепа дрва па га упита:

- Помоз бог, стари! Је л' ово кућа нашег војводе Степе?
- Бог ти помогао, човече, јес ово је Степина кућа - одговори војвода
- А ти му цепаш дрва, а? А, пошто си погодио? - знатижељан је сељак.

- Па, нисам се погађао, ја радим код војводе за стално па ме плаћа месечно - одговори му војвода Степа.

Како почастити Стаменка

- Векили, хвала, гледаћу да обавезно дођем на представу, мада радим то вече, али зато, после представе доведи целу екипу код мене. Ја частим, рече Стаменко радосним, али и једним недвосмислено беспоговорним тоном.

Те двехиљадепете године се у позоришном, али и у дипломатском свету Шведске и Србије дешавало нешто што је, за познаваоце театарских и политичких прилика у Шведској, било равнo чуду.

Наиме, сарадња између два национална театра, која је започета две године раније, подразумевала је и узвратно гостовање Народног позоришта из Београда Краљевском Драмском позоришту- Драматен, које је познато по томе да никада или изузетно ретко иде на гостовања, а још ређе доводи друга позоришта на своју велику, легендарну сцену. Атмосфера у тој помпезној згради на Ниброплану месецима је била искричава. Људи у Драматену су са великом радошћу и посебно прилежно припремали за долазак својих београдских колега и од свих ставки које су подразумевале један такав догађај, једино што их је дубоко, некако детињасто искрено забрињавало је на који ће начин узвратити невероватно широкогрудно и несебично гостопримство које су доживели у Београду годину дана раније. На шему дешавања су, сваким новим даном, додавали програме и предлоге нетипичне за устаљени протокол, прилично изван одобрених финансијских оквира. Драматенови глумци, на челу са Микаелом Першбрантом, покренули су цео ансамбл, Ерланд Јосефсон је, онако стар и болестан, обећао да ће, наравно, доћи са Готланда да загрли свог београдског пријатеља и колегу Радета Марковића, управа Драматена је, дирнута сопственим успехом победоносно саопштавала да је градоначелник Стокхолма пристао да направи пријем у Златној сали Градске куће, технички радници куће су, сви до једног, захтевали да тих дана буду на послу, продуценти су у глумачке гардеробе стављали цвеће и воће, а са билетарнице су јављали сензационалну вест да су све три представе Госпође министарке распродате. Трема у кући, упркос минучиозне организације и свог додатног ангажовања око и најситнијих детаља, ипак није посустајала. Оно чаробно весеље до зоре након премијере у Београду, због правилника који је важио у Драматену (а, правилник се, без преседана, морао поштовати) једноставно никада неће моћи да досегну.

И у томе им, једноставно, нико није могао помоћи.

- Драги Стаменко, рекох. Ви сте непоправљиви. То што предлагате нити могу, нити хоћу да вам обећам, покушах да одговорим радосно, али недвосмислено беспоговорно. Као прво, не долази у обзир да частите. Много је људи. Из Београда долази око седамдесет гостију, а домаћина из Драматена је још више. Као друго, план је већ направљен, а Ви знате да Швеђани никада не мењају своје планове. Као треће Драматен је већ премашио одобрени буџет и не може да плати вечеру код вас. Као четврто, једноставно физички је неизводљиво пребацити преко сто људи у десет сати увече, након представе до вашег ресторана и после вечере назад у хотел! Као пето, шесто и последње, Драматен је домаћин и на њима је да угосте своје госте о свом, а не о туђем трошку, говорила сам у телефон без даха, са унапред припремљеним аргументима, решена да не попустим. Јер, ко зна Стаменка, зна да је реч о јединственом човеку, који је небројено пута у својим ресторанима по Стокхолму хранио и гостио на хиљаде наших спортиста, уметника, политичара, али и обичног света жељног добре кухиње и домаће атмосфере.

- Овога пута ћемо другачије, Стаменко! Овога пута сте Ви позвани у госте. Овога пута Драматен части Вас и позива на представу и коктел након премијере!

Врло могуће да сам, уместо Драматен, онако са тежином наглашавала пуно име и презиме куће из које стиже позив, дакле – Шведско Краљевско Драмско Позориште, надајући се,

ваљда, да ћу га тако дефинитивно убедити.

- Значи, Векили, превоз је највећи проблем, рече Стаменко након свега.

- Да, превоз. Највећи. Огроман. Није проблем, него баријера. Непремостива!

- У том случају вас чека аутобус у десет сати испред Драматена. И исто тако враћа Београђане у хотел, после вечере. Швеђани, они што не стану у аутобус, нек се већ снађу за превоз, ал код мене мора да се дође. Стаменка ћеш најбоље да частис тако што ћеш да му дођеш у госте. Ајд, сад журим, Векили, стигли ми Руси на ручак.”, и спусти слушалицу.

Почетак јуна, двехиљадепете. Стокхолм. Сунце, које никако да зађе, се безобразно раскошно разметало по позлати на фасадама једне од највећих светских позоришних кућа. Ветар из залива је благо пулсирао, па се на заставама, окаченим на јаболима Драматена, у самом срцу Стокхолма виорила и «Госпођа министарка» Народног позоришта из Београда.

Иначе је било тихо и у кући и око ње.

Срце Стокхолма, а са пулсом Београда тада је било једино тамо где је могло и бити.

И где је и дан данас.

Весна Станишић

У броју 44 (мај-јуни 2005.), на насловним странама Дијаспора је најавила, двојезично, гостовање Народног позоришта из Београда у Стокхолму са представом Госпођа министарка од Бранислава Нушића. Тај број Дијаспоре био је последњи који је штампан у офсет штампи. Од наредног броја Дијаспоре се штампала на квалитетнијем папиру а међу читаоце стиже из штампарије "Графид" из Бања Луке у Српској. У броју 45 наш лист доноси, опет на насловној страни, вест да је три представе од 2. до 4. јуна видело 1836 посетилаца. Приказ позоришне представе Госпођа министарка као и одјек ове представе у шведским медијима за наш лист припремио је књижевник Звонимир Поповић. Наиме, премда је представа играна на српском језику, публика је могла представу пратити на шведском језику. Преводаца је био Ђорђе Жарковић. Објавили смо у броју 45 и интервју нашег уредника са Божидаром Ђуровићем, директором драме Народног позоришта из Београда.

Човек племените душе

Ресторан Бабилон у Стокхолму који је деценијама био у власништву Стаменка Кандића, међу Србима у Шведској био је више познат као "наша кућа у Стокхолму". Такво име надјенуо му је српски рапсод Рале Дамјановић, када је, за боравка овдје, осетио и спознао пулсирање ресторана. Та кућа наших људи у овом милионском граду, преселила се који квартал даље из хотела Аркадија са другим именом. Ловачки рог (Jakthornet) Све је остало исто. Цене, које се нису мењале читаву деценију, услуга, особље ... Овде наши људи радо долазе на ручак, на чашицу разговора, да чују реч матерњег језика, присуствују књижевној вечери, да организују какву фамилијарну или прославу свог удружења.

Увек је ту Стаменко и увек расположен да изађе у сусрет. Срдачан и сусретљив. И онда није чудно, што се уз име Стаменкова ресторана обавезно додаје "наша кућа у Стокхолму". Или ова. "Заобићи Стаменка и његов ресторан, то је исто као да нисте били у Стокхолму". И јесте баш тако. Стаменков живот с нашим народом у расејању одавно је заслужио књигу.

Ових неколико скица за Стаменков портрет скроман је допринос за евентуалну књигу о нашој кући у Стокхолму и њеном домаћину. Била би, та књига, својеврсна читанка како живети и радити у туђој земљи, поштовати је а истовремено бити свој у својој култури.

Живот у Шведској

Стаменков живот у Шведској може се поделити у две фазе. Фамилија Селандер и угоститељство. Након познанства са угоститељским магом Бикијем који је у Шведску дошао из Индије, Стаменко је на велика врата ушао у угоститељску браншу (ресторани Бабилон и Јактхорнет). Својим дружељубљем и човјекољубљем, знањем и жељом за стицањем знања израстао је у то што су данас он и његови ресторани.

- Три године провео сам на имању фамилије Селандер, прекрасних људи Нилса и његове супруге Ане. Имали су четворо деце, две кћери и два сина. Према мени Ана и Нилс су се односили као према својој деци. Њихова деца

су ме прихватила као брата. Са њима сам, уз рад, постепено савладао језик. Ова фамилија је пресудно утицала на мене да се формирам као личност какву ме данас људи познају. И на томе сам им захваљан. Када су њихова деца одрасла и формирали своје фамилије, са дедом и бабом остао сам само ја. Кад је дошло време, 1973. године да и ја одселим, вјерујте било ми је тешко једнако кад сам рођену мајку оставио у Криваји. Годину дана након одласка од Селандера улиједиле су три важне године у његовом животу; женидба (1974.), рођење кћерке Јасмине (1975.) и сина Зорана (1977.) Све ове године са Селандерима је остао у вези. Окупили су се у августу Селандери и њихов Стаменко на прослави Аниног деведесетог рођендана.

Мајка Жића

Стаменко, овде у свом ресторану, гледа слику родне куће. Сећања навиру. У кућици од скромних 45 квадрата одједном је бројна фамилија, Вукосавова и Живанина- Жићина деца, на окупу; Велика (1929), Драгиња (1931), Љубица (1933), Стојанка (1935) Миљојка (1938), Мирослав (1940), Стана (1945), Цана (1947). Стаменко је рођен 1950. године. Рођен је да буде, како су Вукосав и Живана, мислили - а мајка ће му то и рећи, да буде са родитељима кад остаре. Мајка Жића је у сећањима и Стаменковом казивању најприсутнија. Била је одлучна, невелика растом, испуњена љубављу и понсом на своју децу. "Умела је да се носи са неимаштином. На оскудном имању није мањкало само Жићине пажње и бриге за нас децу. Како смо расли одлазили смо за послом и бољим животом. Тако је дошао ред и на мене. На капији испред куће, прије одласка у Шведску (1969) молила ме Жића да не идем, да останем са мајком. 'Васколико имање, биће твоје', рекла је. Било ми је, каже Стаменко, тешко, али је нисам послушао. Отишао сам из Криваје. Блаце и Кривају нисам заборавио. Враћао сам се и враћам се Криваји. И Блацама. Мајка, док је била у животу, исчекивала је нас децу, испред куће. Изнела би столицу и чекала. Кад су у Кривају стигли телефони, звоним ја мајку и кажем; Ево ја стигао на Белу земљу, тако се зове наша њива на два километра од куће, пристави кафу. Нешто касније зовем ја поново, и кажем, још сам у

Шведској, мајко. А она ће на то, 'докле ћеш сине да се изиграваш'. Сестрама бих ја често спомињао Жићу и шта је она говорила, како нас је саветовала. Послије њеног упокојења, сестре су биле захвалне на томе. Последње три године свог углавном тешког живота мајка је провела у новој кући коју сам подигао поред старе. Тај женски лик на слици је моја Жића. Тако је нас децу очекивала и зато сам молио сликара да и она буде ту у мојој Криваји”.

Марко прво унуче

Марко Коларевић је осамнаестогодишњак. Пре него смо се срели у великој сали ресторана Јактхорнет, изашао је из кухиње ресторана. Припрема се за угоститељско занимање. И, мада је рођен у Шведској, у АБФ, уз рад, похађа наставку из шведског језика.

- Кад сам ја био мали, мама и тата су одлучили да се врате у Србију. Негде некад деди Стаменку рекао сам, кад напуним 18 година, желим да се вратим у Шведску где сам рођен. И деда је то запамтио, позвао ме и запослио. Данас Марко, прво од петоро Стаменкових унучади вредно ради и учи.

Намерно ћемо се вратити у дане Маркова раног детињства, када је на зиду ресторана открио дедин цртеж, радосно је узвикнуо.

- Деди дођи да видиш малог деду.

А реч је о успешно урађеном портрету, допуњеном сличицама, којима је, уствари, сликовито ”исписана” животна прича Стаменка Кандића (видети насловну страну овог броја. прим. ред.).

Прво унуче је деди навукло радостан осмех на лице али је одало и признање Шведанину Бјорну који је са својим колегама, а Стаменковим пријатељима, Бенгт и Пер-Арне, Стаменку поклатио карикатуру са Стаменковим ликом за педесети рођендан. Ми што

Захваљујући Стаменковом ресторану у главном граду Шведске, дакле не само у Ловачком рогу (Jakthornet) изузетно је популарна Пљескавица. Налази се на јеловнику знатног броја ресторана не само у Ловачком рогу. На другом месту, од наших јела, су Вешалице. Следе Мешано месо и Ћевапчићи. Гибаница се, такође, налази на листи жеља гостију, поготово кад наши људи организују какву светковину у ”Нашој кући” у Стокхолму.

- Стаменка познајем још од мог првог боравка у Стокхолму, већ двадесет пет година. О њему могу да кажем само најлепше. Познајем га као човека великог срца и племенитости. Стаменка красе поштење, скромност, доброта и хуманост. Као што се добро зна готово да нема хуманитарне акције, културних, спортских и других пригодних манифестација и прослава јубилеја у којима не учествује Стаменко као спонзор. Које је све и колико помогао када им је било тешко у животу - то само он зна. Није нимало лако то од њега сазнати пошто о томе нерадо говори. За разлику од многих све је у животу постигао само својом великом марљивошћу, поштем и преданим радом. Као што се обично каже само са својих десет прстију. Увек је несебично давао и помагао своју породицу, пријатеље, српске организације, организаторе разних приредби и прослава. Једном речју, Стаменко је био и остао особа великог срца и разумевања за потребе и проблеме других, спреман увек да помогне у складу са својим могућностима.

Душан Црногорчевић, амбасадор Републике Србије у Стокхолму

познајемо Стаменка годинама, можемо само рећи да је унуче било у праву.

Подсећам Марка на тај догађај а он и брат му Стефан који је овде на распусту а у Београду се припрема за кувар, смеју се и кажу како је карикатура стварно донела лик њиховог деди.

Карикатура је и данас у ресторану, не у Бабилену, који је у Стаменкову власништву био од 1983., него у Јактхорнету, одакле је стигла на насловну страну стотог броја Дијаспоре, као део захвалности што је Стаменко урадио и ради за српску заједницу у Шведској па и за овај часопис.

Памтим један детаљ из првих година живота Дијаспоре. Договорили смо се да Бабилен Србима преко Дијаспоре, на целој страници, пожели Срећну нову годину. И кад сам послао фактуру, јавља се Стаменко и каже како он носи презиме Кандић а не Каменка Катић, како је Дијаспора објавила. Велим, уз извињење, онда немојте плаћати фактуру.

- Платићу ја фактуру, није проблем, треба Бабилен подржати Дијаспору али други пут пази, одлучно рече Стаменко.

И то је тај наш Стаменко, човек племените душе и са мали милион дарова у себи.

Сећање на Драинца

Познати српски књижевник и још познатији говорник поезије Рале Дамјановић из чувене Концертне дворане где је три пуна сата говорио поезију стигао је код Стаменка. Кад је Стаменко споменуо Блаце, одакле је дошао у Шведску као деветнаестогодишњак, српски рапсод узвратио је именом Рале Драинца. Изговорио је и један од Драинчевих стихова.

- Јесте, ми смо из истог краја. Знам бре, он је из села Трбуње. И крену, те

2001., Стаменкова завичајна прича о Радојку Јовановићу познатијем као Рале Драинац. Волео је тај наш крај, као што га и ја волим, додаје Стаменко.

Нисам баш био сигуран ко је од њих двојице био радоснији у том тренутку, Рале због сазнања да је, овде у туђини, живо сећање на песника или Стаменко, што му је Ралетово питање омогућило да прича о Драинцу и родном крају.

- Дивна је околина тога места. Романтика, питорескност - све то оставља лепу импресију ма у које доба године човек био, пише Драинац о Блацама Около планине, пуне шума, а даље зелене долине и млади плодни брежуљци (...). Нагли успех тога места је поглавито ради тога што су грађани те варошице активни људи, који поред личних послова стварају могућност и за народ. Дабоме, такви грађани увек су од користи и њима се увек мора указивати већа и дубља пажња, писао је Драинац о Блацама далеке 1923. године.

Наилазим тако на потврду Стаменкових речи о Драинчевом односу према родном крају али и пророчанску реч песника о људима из његовог завичаја ”који поред личних послова стварају могућност и за народ”. Стаменко то чини деценијама. Песник Дамјановић говори касније како је Стаменко у праву ”За Србина је кафана ко кућа. Нарочито кад оде у бели свет. Наравно, ако је у питању српска кафана. Ту сврати без оклевања, отресе мало снег са рамена, дрмне чашицу поезије с ногу, две-три речи прозбори, тек да осети звук свог језика и иде даље. Ту је код своје куће, каже песник Дамјановић.

Припремио: Ацо Драгићевећ